

BILL BÁCSI EURÓPA FÖLDJÉRE LÉP

Irta: REMENYIK ZSIGMOND

1. Hogy a félszemű Bill egy régi ismerősünk bácsikája, az magában véve még nem katasztrófa. Bill bácsi lassan ráeszmél, hogy Európába került. A föld forog és a világon ez a legnagyobb szerencsétlenség.

Uj hős jelenik meg eseményeink színpadán, igazi hős, a félszemű Bill, régi ismerősünknek, Brunónak a bácsikája. Magában véve még se nem szegény, se nem katasztrófa, ha valakinek bácsikája van, ezt válogatott példákkal akár bizonyítani is lehet. Itt van például Schadl tanár ur, aki kimondottan bácsikájának hathatós közbenjárására szabadult meg egy módfelett kellemetlen helyzetből. Vannak, akiknek egyszerűen olyan bácsikájuk van, aki még a csillagot is lehozza nekik az égről. Pénzt ad kölcsön, kifizeti adósságukat, közbenjár állásért és minden tekintélyét latbaveti, ha például arról van szó, hogy le akarják zárni vagy meg akarják hurcolni méltatlanul az illetőt. Egy szót se tovább! Nemhogy katasztrófa lenne tehát ez az állapot, hogy az ember egy bácsikával rendelkezik, hanem egyenesen istenáldása.

Ki ez a Bill bácsi, ki ő és merre a hazája? E pillanatban már vészesen közeleg, hajón közeledik, igen messziről. Nem kell megijedni, nem süllyed el a hajó. A hajó, igaz, hogy egy ócska kasztni, kapitánya is egy részeges fickó, legénysége szemenszedett csirkefogók, rakománya is felerészben lopott áru, felerészben ócskavas, használhatatlan lőfegyver és megpenészedett marhakonzerv. De ilyen az élet, egy ilyen ócskaság még sem süllyed a tenger alá. Hol hát az igazság?

Bill bácsi Texasból érkezik, kevés poggyással, göndör ősz fürtökkel, nagy kezekkel, rézvörös arccal és fekete, kerek szövetdarabbal egyik szemén. Innen a neve, ahogy őt e vad vidékeken nevezték, a félszemű Bill. Mielőtt évtizedekkel előbb Európából kivándorolt, még mindkét szeme ép volt, haja is fekete és lelke kalandvággyal teli. Hogy mi készítette az épszemű Billt annakidején a kivándorlásra, jobb, ha arról hallgatunk. Hogy mi mindennel foglalkozott Bill, míg el nem vesztette fél szemét Coloradóban, szintén bizonyos tapintatossággal kezelendő. Általában minél kevesebbet közlünk Bill bácsiról, annál jobb, ügyei ugyanis meglehetősen sokan foglalkoztatták a bíróságokat, csendbiztosságokat és ügyészségeket.

Bill bácsira egyáltalán nem lehet azt rámondani, hogy álmódzó lélek. Fél szeme van, az igaz, de azt azután mindig nyitva tartja. Amikor bejelentette a dallasi fegyházigazgatóságnál, hogy szabadlábrahelyezése után visszatér Európába, maga a fegyházigazgató is lejött az emeletről és örömkönnyekkel szemében kívánt neki szerencsét a kalandos uthoz. Az ut Dallastól New-Orleansig, ahol behajózta magát, Bill bácsinak ismét másfél évig tartott. Közben megházasodott háromszor. (Lásd Btk. XXI. tc. 176. §. 1897.) Coolbert lelkésznek azon kérdésére, (aki elindulása előtt megáldotta a hajót), hogy miért tér vissza Európába, azt válaszolta Bill bácsi, hogy (és itt válaszának első részét kénytelenek lévén elhallgatni, csak a második részét, erősen enyhítve közöljük), hogy még egyszer egy jóízűt akar köpni Európa piszkos földjére.

Meg kell hagyni, hogy e tisztességtelen válasz után Coolbert lelkész valamit gondolt magában, de gondolata nem öltött testet, kívánsága nem valósult meg a félszemű Bill bácsival kapcsolatban, mert a hajó minden baj nélkül elindult s vigan nekivágott a tengernek. A hajón Bill bácsi első

naptól kezdve igen rosszul érezte magát. Kifogásokat emelt az ellátás ellen és nem tűrt semmiféle disznóságot sem a kapitány, sem annak legényei részéről. Lehet mondani, egy hét letelte alatt tökéletes rendet is teremtet, úgyhogy a kapitány is megkedvelte és benső barátságába fogadta. Bill bácsi volt, aki naponként összeállította az étlapot, megszabta az utirányt és rendelkezett afelől, hogy a hajó meddig álljon bent az éppen esedékes kikötőben. A kapitány csak egyizben kísérelte meg lent hagyni a hajóról, ravasz módon előbb adva jelt az indulásra, mielőtt Bill bácsi a hajóra visszatért volna. Ez a Nyugatindiai szigetek egyikén történt, San Juanban. Már éppen kifordult az öbölből a hajó, amikor Bill bácsi a hajón megjelent, senki se csodálkozzék tehát, ha a kapitányt három hétig tartották gipszkötésben és voltak éjszakák, amikor a hajóorvos egyenesen lemondott nyomorult életéről.

De ezek csak külsőségek, amelyek Bill bácsi hősi figuráját éppen hogy csak megvilágítják. Lássuk a lelkét is Bill bácsinak, az ő nagy lelkét, amely belesodorta élete minden ballépésébe és katasztrófájába. Előre kell bocsátanunk, Bill bácsit sohasem érték szerencsétlenségek. Szerencsétlenségeket legfeljebb csak ő okozott. Fékezhetetlen természete egyszerűen nem ismert határokat.

Bill bácsi tehát közeledik réglátott hazája felé, akár a nagy utazó, Odisszeusz. Miért jön Bill bácsi, kevés holmijával és nagy lelkével, kopott ruhájában, amit egyik városban alig hogy felfrissített szomorúszemű özvegyasszonyok összekuporgatott garasaiból, a másik városban mindjárt könnyelműen elzalogosított és elivott, méghozzá nem is egyedül, hanem mindenféle, a rakparton felszedett cimborák és ledér lányok társaságában. Bill bácsi még távolról sem aggastyán, egészben véve csak ötvenhat éves, félszeme ugyan hiányzik, de manapság már nagyot változtak az idők, a nők is lejjebb adják, nem kívánnak a férfitől két villogó sasszemet, táncoló paripát és gladiatori megjelenést. Hol volna a világ, ha a nők a férfiktól ezekhez hasonlókat kívánnának? Az emberiség, be kell látnunk, a dolgokat már olcsóbban adja. Régi hősök elporladtak, az új hősök marhákkal kereskednek, beülnek kávéházakba, hangos öklöggel kínálják kapualjakban a nyakkendőszoritót, legujabb szabadsággal! Fotografálással foglalkoznak és éjnek idején távoznak felemelt fővel a rendőrségi fogdából. Kis koffereket cipelnek, amelyben alig van egy váltat ruha, egy szappan és egy fogkefe, cipőpaszta és fésű. Így áll a fél szemű Bill is Antwerpen kövén, meghatottan szorongatja kezében kis kofferejét és szeme könnyelámbad. Már megbánta, hogy otthagya a texasi mezőket, de késő a bánat, elfüstölt a hajó. Keservesen néz az égre, mintha a foga fájna. Még senkihez sem szolt egy szót sem, de mégsem tetszik neki az egész.

Két hétig tartózkodik Bill bácsi Antwerpenben, kiruházkodik, új kalapot tesz fejére és vastag botot vásárol. Dr. Tamal azt tanácsolja neki, hogy vegye le szeméről a fekete kötést, ő kikotorja szeméből a piszkot és csillogó üvegszemet helyez be hiányzó szeme helyébe. Bill bácsi hagyja rábeszélni magát, özvegy Warenné finanszírozza az esetet, a doktor ügyesen mesterkedik és pár nap múlva Bill bácsinak van egy másik szeme. Első nap fájdalmasan nyög, a betett üvegszem nyomja az egészséges szemidőget, már-már a másik szemére sem lát. Dr. Tamal eltűnik, mintha a föld nyelte volna el. Bill bácsi második nap vastag bottal járkal utána és keresi életre-halálra. Hazamegy, feldönti a nagy ebédlőasztalt és egész éjszaka ordít fájdalmában. Hajnál felé kikotorja szeméből a betett üveget, kinyitja az ablakot és kivágja az üvegszemet az uccára. Felköti újra az üres szembögre a fekete rongyot és megfélemlítve bá-

mul maga elé. Gyanakodva tekint szertesét és nem érti ezt a világot.

Nem tud mihez kezdeni. Pénzéből kifosztják, őt, Texas és Coloradó rémét, a félszemű Billt. Nem csekélység ez. Ezt egy savanyú ábrázatú sovány kis alak teszi meg vele, aki mielőtt Bill rájönne gonosz fondorlataira, véglegesen eltűnik a láthatárról. Bill bácsi maga elé mered és az égre tekint. Az égen is másképpen állanak a csillagok. A nap is mintha nyugaton kelne fel és keleten nyugodna le. Mindenfelé aktákat cipelő tisztviselők állanak és piszkosszájú némberek lepik el az utakat. A férfiak kávéházakban tétlenkednek és buta golyókat lökdösnek hosszú rudakkal. Vannak másfajta örültek is, akik órákhosszat ülnek kis táblácskák mellett és azokon figurákat huzogatnak, tologatnak. Bill bácsi megszire elkerüli ezeket a helyeket, ha benéz egy ilyen kávéházba, gyorsan eltávozik, mielőtt kifordulna a bele.

Gyalog nekiindul. Reméli, hogy ismerős tájra bukkan. Hiába keresi a pálmákat, a hatalmasranőtt kaktuszokat, vad lovakat és emberséges hajcsárokat. A parasztok is ellenségesek és még egy pohár vizet is megtagadnak. A gazdák cselédei vasvillával állanak az utakon és mérges kutyák üldözik. Minden faluban örök veszik elő, átkutatják holmiját és még a fenekébe is belekukkantanak. Bill bácsinak módfelett kellemetlen ez a dolog. Nincs hozzászokva, már vért izzad, szeretne visszafordulni. E nagylelkű ember hamarosan összezsugorodik, gyanakvóvá válik és megtelik rosszindulattal. Inkább ülne a dallasi fogházban, inkább ülne lobogó tűz körül valamelyik texasi mezőn, tehenek és lovak között, kezében revolverrel, ami végeredményben nem is olyan veszélyes dolog. Bill bácsi rájön, hogy rajta már nem lehet segíteni, ezen a vidéken ő elveszett. Igyekezik bőrét menteni tehát.

— Tehát ez Európa — gondolja magában Bill bácsi, amint szomorúan üldögél a genfi pályaudvaron. Össze van törve testben, lélekben, szeretne már aludni, jól enni, de mintha az összes európai özvegyasszonyok összeheszeltek volna ellene, egymásután utasítják vissza ajánlatait. A parasztok módfelett gyanakodók, minden ember rongyos és mindenki valami lehetetlen dologról beszél. Főzik Bill bácsit demokráciával, főzik szocializmussal, főzik nemzeti szocializmussal, keresztények jönnek meg zsidók és pogányok. A félszemű Bill bácsi reménytelenül néz maga elé, minden vágya az, hogy megegyeszen hallja az ártatlan texasi marhák bőgését. Füle arra szomjas és nem érti ezt az összevisszaságot.

Bill bácsi aszociális lény és nem érti az elméleteket. Individualista és akármit is tesz ellene, vele is forog a föld. Ez természeti katasztrófa, nem kiparirozható, ha megnézzük, minden bajnak az oka ez. Kár egyéb bajok után kutatni, a föld forog és vele forognak az emberek, senki sem állhat nyugodtan a helyén. Zavarosan és örök törvényszerűségek alapján forog a föld, vele forognak az emberek, az emberek agyában pedig a rengeteg zavaros gondolat. Mindenki örült és gonosz. A félszemű Bill a dallasi fegyházzal háta mögött úgy áll ebben a kataklizmában, mint egy szárnyas, félszemű angyal, mint maga Dis, a világosság szelleme. Nagyon is mindennapi helyen áll, egy nyilvános illemhely előtt, két kezét zsebébe mélyesztve. Egy ór már félórája nézi. A félszemű Bill se be, se ki. Mi a fenét akar a nyilvános illemhely előtt a világosság szelleme? Az ő is nyilván erre kíváncsi, mert keményen megkérdi:

— Mit gondolkodik? Talán maga is meg akarja váltani a világot? Ha nem tud határozni, kotródjék másfelé.

Nem, ezt nem lehet szó nélkül túrni. Micsoda ésszerűtlenség, feltételezni valakiről eféle badarságot, hogy pont egy nyilvános illemhely előtt akarja megváltani a világot. Bill bácsi továbbtrappol, összepakolja kis

holmiját és a hosszú országoton délkelet felé vág. Megfélemlítve, szivében a szabadság utáni vággyal, nyaka közé huzva nagy fejét közeledik régi hazája felé. Gondolkodik az összefüggéseken. Egy darab kenyérért és egy meleg szobáért odaadná tulvilági boldogulását. Sajnos, ilyen üzletekkel e földön nem foglalkoznak az arra hivatottak.

2. Texas réme vadul ríkoltozó madarak közé kerül. Törvénytelen fia megáldja, miközben a Jóistenre hivatkozik. Bill bácsi az ör szemébe néz, erre csoda történik.

Gyors tempóban folynak az események tovább. Bill bácsi vonaton utazik, amely félelmetes lassúsággal halad. Kik közé került a félszemű Bill, akinek minden pillanatban vakaróznia kell. Nem került talán tetvesek közé, mert ez több lenne, mint kibírhatatlan. Hónalja, hasa és fületőve állandóan viszket, mintha millió hangya csipte volna össze. Gyanakodva tekintget szanaszét, már egészen meg van bolondítva. Szeme mélyen bennül az álmatlanságtól és az eddig sűrű haja hullani kezd. Bill bácsi szegény ember, az is volt egész világéletében, de akiknek társaságában utazik a vasuti kocsiiban, azoknak a szegénysége minden fantáziát felülmul. Ahová a szem tekint, rongyos emberek, sűrű rosszindulattal szemükben. Egymás szájából kinézik a falatot. Majd kiesik szemük a bámulásban, ha valaki elővesz egy piszkos hólyagpapírt, abból kitekerget egy darabka fekete hurkát és fejét nyaka közé huzva rágja a copákos ennivalót. Bill bácsi leszáll egy állomáson, amerre néz, mindenütt rongyos emberek. Rongyos emberek és diszesre pingált tilalomfák. Rongyos emberek, tilalomfák és előjárók, szemüveges előjárók, védőrök, kalauzok, hivatalnokok, állomásfőnökök, uccaseprők, gyepmesterek... Ki dolgozik? — erre gondol Bill bácsi és egy fa mögé bujlik, ahol lélegzetet vesz. Lélegzetet vesz, de előbb óvatosan széttelint, ezer szem bámul rá, a gyepmestereknek, kalauzoknak, védőröknek, uccaseprőknek és egyéb mihasznáknak majdnem kiesik a szemük. A tilalomfák is mintha összebeszéltek volna ezen emberekkel, hangos szóval hirdetik, hogy: „Gyepre lépni tilos“, „Itt leszállni tilos“, „Ott leszállni tilos“, „Dohányozni tilos“, „Kintornázni tilos“, „Koldulni tilos“, „Kerékpározni tilos“, „Kocsival megállni tilos“, „Behajtani tilos“, „Köpködni tilos“, „Leülni tilos“, „Tilos, tilos, tilos.“

— Ó, — jajdul fel a félszemű Bill bácsi szivében valami, — hát ez Európa! — Ahogy beérkezik egy városba, négy, öt fickó veti rá magát szegényes poggyászára, fenekestül felforgatnak mindent és egyik irodából a másikba cipelik. Bill bácsi most már nemcsak fejét vakarja, de hónalját és hasát is, kétség sem férhet hozzá, megtetvesedett. Ó, Texas réme, a félszemű Bill. Olyan ügyefogyott és magával tehetetlen, akár egy gyerek.

A városokon, állomásokon és vonatokon mégcsak valahogy kiismeri magát, de amidőn leszáll a hegyek között egy falunál, hogy megkeresse rokonait, mintha a poklok fenekére került volna az ördögök közé. Végig, végig, kiszáradt hegyoldalak, a völgyekben sovány jószágok, döglődő lovak és tehének, sovány és gyűlölködő emberek. A ló sovány, a kocsis sovány, még a gazda is sovány, legyünk igazságosak. Vad madarak ríkoltoznak a megritkított erdőkben, amerre Bill bácsi elhalad. Repedt harang kong messziről süketen. Bill bácsi megáll, azt hiszi, hogy megőrült, „hová kerültem? hová kerültem?“ — suttogja, de hangosan nem mer szólani, fél, hogy egy bokorból előlép valaki, akár a kísértethistóriákban, csak int és ujját szájához emeli, jelezve, hogy csak hallgatni szabad. Hallgatni, tünni és várni a halált.

Megérkezik a faluba, a temetőben még van valamelyes forgalom. Végigmegegy a sirok között, nem is kell sokat keresgélnie, megtalálja apja és anyja sírját. A sirok félig beomlottak, tele dudvával és gazzal, a síremléket régen ellopták, ha kő volt, eladták, ha fa, akkor befűtötték vele. Ha plébából volt a síremlék, azt darabokra vágták és késeket vagy egyéb öldöklő szerszámokat készítettek belőle. De egy szót se tovább! Bill bácsi kérdezősködik, senki meg nem vádolhatja, hogy csak jön meg megegy, alaposan szétnéz ő, mielőtt még csak gondolna is valamit. Meghaltak, hát meghaltak. Bill bácsi nem szentimentális, nem lehet éppen ráfogni, hogy könnyet törölt volna ki szeméből szülei sírjánál, nagyon távolról érdeklő már őt ez a két idegen, elporladt, férgek által felfalt, szennyben, vízben elmerült, megkocsonyásodott ember. Aki a dallasi fegyházban ült, nem ér rá a halálra gondolni. Bemegy a faluba, a falu még kisebb, mint valaha volt. A korcsmáros jól megnézi Bill bácsit magának, nagyot sodorint vastag bajuszán. Fuvarosok jönnek az országúton, a korcsmárosnak nincs sok ideje az elmélkedésre, befordul a söntésbe és várja a fuvarosokat. De a fuvarosok meg se állanak, alszanak a kocsin. A kocsi megegy tovább.

Bill bácsi nem ismeri a korcsmárost. Odomegy hozzá és megkérdezi, hogy mióta él a faluban. A korcsmáros sóhajtot egyet, leül és kezébe temeti arcát. Ez a korcsmáros válasza Bill bácsi első kérdésére. Bill bácsi megmondja, hogy ő kicsoda, rokonokat keres. Rokonokat és ismerősöket. Már mindenki meghalt, már mindenki meghalt. „Miért jött vissza Európába?” — kérdezi a korcsmáros Bill bácsit és máris rendezgeti a szobát. Bill bácsi, alig hogy lehunyja szemét, gyanus mozgolódásra ébred. A korcsmáros jön lábujjhegyen létranagyságúra nőtt fiával, mindkettőjüknek kezében egy-egy balta. Kint az udvaron ugatnak a kutyák. Bill bácsi székkel védekezik, hajszál választja csak el a megőrüléstől.

Kezében kis kofferjével, hosszú hasítással vállán érkezik a közeli városba. Emlékezik rá, ide ment férjhez a huga annakidején, még küldött is fényképet, férjéről és magáról. Pocsék kép volt, akárki mit is mondott. Reggelre a városba érkezik, két napig keresi hugát, míg megtalálja. Huga kövér, fát mér egy nagy udvaron egy másik kövér ember társaságában, egyikük rakja a fát, másikuk a mérlegnél áll és le nem veszi a mérlegről szemét. A félszemű Bill meglobogtatja kalapját és megöleli a hugot. Az felsikolt és ellenségesen egy darab fát szorongat kezében. Bill bácsi leleplezi magát, komor csend. A hug hallgat, ha lehet, nála még csak a férje hallgat jobban. Komor és nehéz pillanat. A vevők kifordulnak a kapun, Bill bácsi leül egy farakásra és fesztelenül cseveg. Meg kell jegyezni, vastag patakban ömlik róla inge alatt a veriték, rosszat sejt, tragikus illatok szállnak a légtérben.

A hug és a sógor sötét színekkel ecsetelik sorsukat. Bejelentik, hogy éppen ma este készülnek éhenhalni, ma este lesz a nagy pillanat, amikor összedül fejük fölött a ház, fogy el a levegő és vakul meg a hold. A hug hirtelen kétségbeejtő sírásban tör ki, előhossa a harminc év előtti eseményeket, ujjal mutat Bill bácsira és elengedi a harapós kutyát. Bent a lakásban összekulcsolja két kezét és az ég szerelmére kéri Bill bácsit, hogy reggel, ha virrad, távozzék, mert a rendőrség még mindig a nyomában van. A múlt héten is keresték, még mindig emlékezetes dolgairól cikkeznek a lapok és különben se felejtse el, hogy Bill bácsi vitte jó szüleit a sírba idő előtt. Bill bácsi nem fekszik le egész éjszaka, ül a konyhában és maga elé bámul. Reggel a hug megadja közös testvérük címét, aki az ország másik végében lakik. Megadja Bill bácsi törvénytelen fiának címét is. Furcsa cím, de Bill bácsi elteszi és elhatározza, hogy felke-

resi törvénytelen fiát.

A félszemű Bill újra utrakel. Törvénytelen fiát szeretné látni, megy a megadott cím után. Egy rendházba kerül, ahol kiszül, hogy törvénytelen fia szerzetes és szemlesütve fogadja atyját. Istenre hivatkozik, aki jó és a végén mindent megbocsát. A törvénytelen fiunak haja közepén le van kerekre kopaszítva, randa egy alak és mindig a földet nézi, az istennek fel nem emelné szemét. Bill bácsi megbánja százszor azt a könnyelmű éjszakát, amikor lépéseket tett e törvénytelen fiu születésének érdekében. Bill bácsi a régi szerető után érdeklődik, a törvénytelen fiu módfelett jól van informálva, tudja, hogy mennyi pénze van anyjának, hol tartja és a bank mennyi kamatot fizet. Címét nem hajlandó megadni, csak jelzi, hogy anyja közben férjhez ment egy pékhez, és náluk lehet a legjobb perecet kapni. Hogy találja meg most Bill bácsi a régi szeretőt, menjen a perecek után? Bill bácsi nem kíváncsi a perecekre, bucsuzik és indul. A törvénytelen fiu megáldja atyját és biztosítja, hogy mindennapi imájában foglalja nevét.

Bill bácsi úgy érkezik meg öccséhez, mint aki már a találkozástól semmi jót nem vár. Mily előrelátó ez a Bill bácsi! Az öcs sovány, botrántámaszkodva jár, vagy tolószékben ül egy fa alatt és iszik. A szomszédok azt hiesztelik, hogy agyalágyult, elitta már az eszét és azt se tudja, hogy mit beszél. Jól megnézi magának Bill bácsit, aki megilletődve áll előtte, kezében kis kofferjével, nézi és megcsóválja fejét. „Nekem sohasem volt testvérem“ — mondja szemébe Bill bácsinak. Hogy le nem fordul a székről a fa alatt, hogy nem veri meg az Isten, hogy így hazudik. Talán nem is hazudik, maga is úgy hiszi, hisz annyi esze sincs már, akár egy csirkének. Mindenki tudja róla, hogy hülye, az orvos is lemondott róla és már a korcsmában se kap hitelbe innivalót. Bill bácsi megdöbbenve áll saját édestestvére előtt, nem akar hinni füleinek. „De Gyula“, — mondja kétségbeesve, — „én vagyok itt, Bill, Amerikából.“ Gyula néz, néz és a fejét rázza. Nincsen ennek az embernek szívében irgalom? Gyula rázza a fejét, azt várja tőle az ember, hogy ezekután nemcsak Bill bácsi testvéri voltát fogja újból kétségbevonni, hanem még azt is, hogy Amerika egyáltalán létezik ezen a világon. Gyula csak rázza a fejét, ettől szél támad, gyenge és enyhe szél, amely megrázza a csenevész fácskákat a csendes uccában. Esteledik. A fejszóvaló Gyulát beviszik a házba a fa alól, majd kijönnek ottfeljtett botjáért és azt is beviszik. Bezárják az ajtót, azután leoltják a villanyt.

Bill bácsi ekkor már az uccán ül, szintén egy fa alatt, az árokparton és határozottan szédül. Fölötte csillagos ég, a hold és körülötte lengedező szellő. Egy ór jön megint feléje, jól megnézi és felszólítja, hogy távozzék az uccából, különben is árokparton fa alatt ülni tilos. Bill bácsi fülét se mozgatja, csak néz maga elé, mint aki álmodik. Az ór közelebb lép, vállonragadja, ez ismerős fogás, gondolja Bill bácsi, az örök örök, akár európaiak, akár amerikaiak, nem nagy köztük a különbség. Bill bácsi feláll, megy pár lépést és az ucca közepén hatalmasat kiköp. Az ór utána. Bill bácsi megtapogatja zsebeit, nincs benne talán kolbász, hogy így megy az ór utána. Bill bácsi zsebei üresek, mégis megtörténik az a csodálatos eset, hogy megy utána az ór. Ez ellen tenni semmit se lehet. Bill bácsi szédül, nekidül egy fának. A fa derékban meghajlik, kis, zsenge fa, szerencse, hogy ennyire elasztikus. „Távozzék az uccából“, — mondja határozottan az ór, egy olyan ember hangján, akinek nincsenek kételyei. Ismeri azt a világot, amelyben mozog, különben nem mozogna benne olyan otthonosan. „Különben is hová való?“ — kérdi az ór tovább, — „azt akarja, hogy előállítsam?“ Bill bácsinak igazán olyan mindegy,

ugy látszik, ez az őr nem látja, hogy a dallasi fegyház van a háta mögött. Ha tudná, képes, hogy szalutálna, kihuzná kardját és tisztelegne, sipjába fujna, összeszaladnának az összes örök és diszmenetben kísérnék a fehérkeztyűs följobbvaló elé, aki földig hajolva üdvözölné őt. De az őr ezt nem tudja, nincs az orrára írva ez Bill bácsinak. „Hová való?” — kérdi újból az őr. „Amerikából jövök és nem találok rokonaimat” — válaszolja Bill bácsi. Szemmelláthatólag megszelidül az őr, Amerika, Amerika, karonfagja Bill bácsit és egy lámpa alá viszi. „Vannak irásai?” — kérdi emberibb hangon. Bill bácsi megmutatja utlevelét. Az őr csillagokat lát, sast és egyéb boszorkányos dolgot, megszedül és már majdnem kalapjához emeli kezét. „Hol vannak a rokonai?” — kérdi az őr. Bill bácsi széttárja karját, eszébe jut, hogy ő itt tovább nem marad, öccséhez semmi áron vissza nem kerül, gondolkodik, nem kell félteni a félszemű Billt, ő mindig kivágja magát.

„Nem tudom”, — mondja, — „csak teljesen le vagyok égve, azért keresem őket, hogy kissé rendbehozzanak.” — „Na ja,” — válaszolja az őr, ezt ő is érti. — „Jöjjön,” — mondja, — „majd megkeressük őket. Nekik kell magáról gondoskodniok. Vagyona nincs?” — kérdi üzletszerűen és végigméri Bill bácsi ruházatát. Bill bácsi jónak látja tagadni, nem olyan ember ő, aki ebben az életben valamit állítana. „Csunyan le van égve”, — folytatja az őr, — „mondhatom, hogy nagyot változtak utóbbi időkben a viszonyok. Ha valaki pár évvel ezelőtt Amerikából hazajött, ládászámra hozta a pénzt, most meg keresi a rokonokat és a rendőrségen alszik. Különben hol felejtette a fél szemét?” Bill bácsi ránéz az őrre és elvigyorogja magát. — „Az előbb nem mondtam igazat” — mondja. „Tele vagyok dohánnyal és nem akarom, hogy kiraboljanak. Furcsa világot élünk,” — teszi hozzá sóhajtván, — „errefelé nagyon figyelik az embert. Azért tettem fel a szememre is a rongyot, hogy aki esetleg ismer, azt félrevezessem. Mindenesetre vigyen a főnöke elé. Aludni akarok, azután megkeressük a rokonomat, ha még van ugyan eféle fickó ezen a világon. Ugy-e helyesen tettem?” — kérdezi és szemtelenül végignézi az őrt. Az őr tisztelettel néz végig a félszemű Billen és látni rajta, hogy módfelett meg van illetődve. „Már messziről láttam, hogy nem egy közönséges alak uraságod” — mondja tisztelettel és akár egy titkár, úgy követi Bill bácsi nyomát. Még kis kofferjét is kezébe veszi és viszi, viszi utána, tiszteletteljes szolgálattal.

*

(Bill bácsi fájós lábait emelgetve szótlanul halad az őr előtt. Diszes kíséret, mondhatom! Diszes kíséret és mégsem derül ki a vigasztalan ég, nem szólnak harsogó kürtök és nem lengenek a szélben ünnepélyes lobogók, csak néhány kutya vonyít vésszesen és szakadt rongyokat lobogtat a csatornák fölött a szél. Nem izzik télbolyultan a nap, a sötét vidék fölött egy árva madár kering és egy árva vörös lámpás virít a homály fenekén. Bill bácsi jól ismeri ezt a jelet, jól tudja, hogy vörös lámpás egy omladozó ház falán mit jelent. Színek beszélnek, egy szót se tovább! Bill bácsi sejtelmesen elvigyorogja magát. „Van-e sok csirkefogó ezen a vidéken?” — kérdezi barátságosan és szeretettel, akár egy barátot, megsimogatja az őrt. Az őr nagyot sóhajt és a csillagtalán égre tekint. „Mindenki gazember,” — válaszolja tisztességtudóan és kis hijja csak, hogy nem szalutál. „Azt hiszem, már csak azért vagyunk, hogy számontartsuk a tisztességeseket”, — teszi még hozzá és a kézitáskát egyik kezéből a másikba átemeli. „Akkor semmi baj”, — mondja még Bill bácsi, „ugy látom, hogy egy falu ez a világ. Remélhetőleg van azért egy zenekaruk”. Az őr kissé gyanakvólag Bill bácsira te-

kint. „Zenekarunk az van, de az csak vasárnap, a korzón muzsikál“. Egy perc néma szünet. Majd hirtelen, mint akiben a világosság már dereng: „Azért zenekar nélkül is elhuzzuk a jómadarak nótáját, abban uraságod azután biztos lehet. Különben is tiltva van szolgálat alatt zenéről beszélgetni“, — mondja az őr, — „szolgálat alatt társalogni csak lopásról, gyilkosságról, sikkasztásról, gyújtogatásról, erőszakodásokról, meg efféle dolgokról lehet. Tessék hát nyugodtan befogni a száját és haladni egyenesen a vörös lámpás irányban“. Bill bácsi pipát kotor elő zsebéből, tüzet csíhol és pipára gyújt. Vékony füstoszlop lebeg Bill bácsi fölött, amely arányosan vastagodik, a házak teteje fölött szétterül, akár egy égi jel. Így kérik, ily füstjelekkel hívják egymást segítségül Texasban a hajcsárok. Régi, ismert jel ez, ó részvétlen szívű hajcsárai e fáradt vidéknek, hogy Bill bácsi vészjeleire közülök egy sem jelentkezik. Lassan távolodik a föld. Már csak a gomolygó füst látható, szétterülve a tetők fölött, akár egy hiábavaló hiradás és a vörös lámpás az omladozó ház falán, nem nagyobb, mint egy rémült szentjánosbogár. Bill bácsi és az őr már nem is láthatók. Csak lépésük kong süketen a mélyből, anélkül, hogy visszhangot verne, egybefolyva egy méla akkordban.)

H Á R O M V E R S 1 9 1 9 - B Ő L

Irta: ENDRE KÁROLY

AMIKOR LIABEUF A VESZTŐHELYRE MENT...

*Amikor Liabeuf a vesztőhelyre ment
A levegő el nem szaladt előle.
Nappfény esett a piros fegyháztetőre
És körülötte nem tört meg a csend.*

*A tenger nem jött el, hogy rászakadjon,
Az ég se billent félre, hogy ne lássa,
Sőt füle körül légy repült danázva,
Kezére ült s ő hagyta, hogy maradjon.*

*Miért, hogy tőle semmi meg nem borzadt,
Sőt tagjaiba lágyan beleolvadt
A természet és dédelgette őt —*

*De akkor mért tört pribék rá, ripők,
Hogy törzséről fejét a porba messe
S a Napot, Szagot, Színt is eltemesse.*

HARC ÉS BÉKE

*Párhuzamosan lefutottak a házak a térre.
Mégérkezett az első svadron. Ó milyen gyönyörűen
tisztá volt az ég
S milyen parányi az ucca. Most gondolj a beborult
égre,
Ha lehajol, milyen komor és monumentális min-
den. Ép*